

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1138416/1

בבית הדין הרבני האזורי תל אביב יפו

לפני כבוד הדיינים:

הרב זבדיה כהן – ראב"ד, הרב אחיעזר עמרני – אב"ד, הרב צבי בן יעקב – אב"ד

המבקשים: פלוני ופלונית

הנדון: בקשה להתיר סידור חופה וקידושין לזוג יהודים שהמירו אמונתם באמונה בישו

פסק דין

בפנינו בקשת המבקשים להתיר להם להינשא 'כדת משה וישראל'.

בהפניה שהתקבלה מהרבנות בשוהם צוין כי המבקשים מאמינים בישו כמשיח.

בית הדין קיים היום דיון בהרכב מיוחד ושמע את המבקשים שענו לשאלות בית הדין. כמו כן הוזמן חוקר מטעם בית הדין, מומחה לענייני כתות מסיונריות, ששאל את המבקשים שאלות על אמונתם.

לשאלות בית הדין ענה המבקש כי הוא מאמין בישו הוא אלוהים. כך בפרוטוקול הדיון (שורות 10–15):

"בית הדין: מה הכוחות של ישוע?

המבקש: כל הכוחות שיש למשיח בתנ"ך.

בית הדין: כוח אלוקי?

המבקש: כן, כתוב שהוא יהיה אלוהים המשיח.

בית הדין: אתה מאמין בישוע הוא אלוהים?

המבקש: שהמשיח הוא אלוהים, כן."

ובהמשך (שורות 97–98) הצהיר המבקש שהוא מאמין בברית החדשה, ואם תהיה סתירה בין הברית החדשה לתנ"ך "תהיה בעיה":

"המבקש: כן. אני גם מאמין שאלוהים אמר שתהיה ברית חדשה.

אם אני אראה סתירה בין התנ"ך לברית החדשה תהיה בעיה."

המבקשים לא הכחישו את העובדה כי הם טבלו "בשם האב, הבן ורוח הקודש". הם ניסו לטעון כי מדובר בטהרה, אך לא הכחישו כי טבלו לשם הנ"ל.

לשאלת בית הדין אם הם מאמינים בנ"ל, השיבה המבקשת (שורה 216 לפרוטוקול): "יש את אלוהים, יש את רוח הקודש ויש את המשיח."

בהמשך הסבירו המבקשים כי הם מאמינים בשילוש: אלוהים, ישוע ורוח הקודש, כאשר ישוע הוא חלק מהאלוהות. החוקר, מומחה לכתות מ'יד לאחים' הבהיר (שורות 224–226):

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"הם מאמינים בשילוש. הוא לא רק משיח, הוא חלק מהשילוש. שבראשית היה 'דבר' ו'הדבר היה אלוקים' ובפסוק 14 ש'הדבר הפך לבשר ושכן בתוכנו'. זאת אומרת שישוע הוא אלוהים."

והמבקש אישר (שורה 227): "כן."

החוקר שב וחידד (שורה 228): "מבחינתם האמונה שישוע הוא חלק מהאלוקות."

והמבקש אישר (שורות 229–230): "כתוב ה' הוא משיחו. אנחנו מאמינים שאם תחפש בתנ"ך מה כתוב על משיח תראה שהוא אלוהי. ישוע הוא חלק מאלוהים."

בית הדין הגיב (שורה 231): "אחד מעיקרי היהדות, שהוא יחיד [...]"

והמבקשת השיבה (שורות 232–233): "רשום 'שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד' – לא יחיד, אחד. יש משפחה שכולם יחידים. אתה גם מאמין ברוח אלוהים."

עוד עולה מפרוטוקול הדיון כי המבקשים רואים בדרכם שליחות להפצת בשורת הנצרות, וכי רצונם שכל העם היהודי יקבל את אמונתם. המבקשים השתייכו לקהילת 'תפארת ישוע' שהיא קהילה מסיונרית של יהודים המאמינים בישו.

מעמדם ההלכתי של יהודים אלה כמומרים שיצאו מכלל ישראל, ואין לסדר להם קידושין

בית הדין הגיע למסקנה כי המבקשים המירו את דתם לדת הנוצרית, החליפו את האמונה היהודית בבורא עולם לאמונה נוצרית (השילוש הנ"ל) ואף טבלו לשם כך.

בגמרא (יבמות יז, א) מבואר שחז"ל גזרו על עשרת השבטים, שנטמעו בקרב העמים, שיהיה להם דין של נוכרים לכל דבר. לדעת הרשב"א (שם) הגזרה היא רק לאותו הדור, כלומר: מי שמקבל דת אחרת או עובר לדת אחרת במשך הדורות הבאים – לא יחול עליו דין נוכרי. אולם המאירי (שם) הביא בשם קצת מרבותיו שאף לדורות נאמר הדין שמי שמקבל דת אחרת או עובר לדת אחרת – דינו כנוכרי (ולחומרא בלבד חשש שם, בהקשר של חליצה וייבום, והסיק "חולצת ואינה מתייבמת").

הקרבן אורה (יבמות שם) מסביר באריכות שתוקף התקנה הוא מהתורה, ואף אם אנחנו מכירים ויודעים מי הוא היהודי שקיבל דת אחרת, עדיין יש לו דין נוכרי. בדבריו מבואר גם כשיטת המאירי, שאף לדורות נתקנה התקנה ואין היא תקנה מיוחדת לעשרת השבטים. ועיין שם בדבריו שהביא מדברי המהרש"ל שמהם ברור שתוקפו של דין זה הוא כדין תורה וכי הוא נוהג לדורות.

משמע מדברי קרבן אורה בצירוף דברי המאירי והמהרש"ל שיהודים שעברו מדתם לדת אחרת וחברו לבעלי הדת האחרת פרושו בכך מכלל ישראל ויש להם דין של 'נטמע בגוים' אף אם למעשה אפשר לזהותם כיהודים מלידה, כל עוד לא חזרו וקיבלו עליהם 'דברי חברות'. ההלכה "ישראל אף על פי שחטא ישראל הוא" (סנהדרין מד, א) משמעה שיהודי מומר ממשיך לשאת בחובותיו והוא זכאי וחייב לחזור בתשובה, אבל כל עוד לא חזר, יש לו דין נוכרי.

לדאבון לב, אותה כת של יהודים מאמיני ישו, ובכללם המבקשים בהליך שלפנינו, הם בלא ספק יהודים שעברו לדת אחרת, המירו את דתם ואת אמונתם, ואף טבלו לשם הדת החדשה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ההתייחסות המשפטית למעמדם של יהודים מאמיני ישו לגווניהם השונים

למעלה מן הצורך נציין כי בית משפט העליון בשבתו כבג"ץ (בג"ץ 265/87 גרי לי ברספורד נ' משרד הפנים פ"ד מג (4) 793, בהרכב השופטים: אלון, ברק וחלימה) עסק בשאלת זכותם של הנמנים על הזרם ה'יהודי-משיחי' לעלות לישראל מכוח חוק השבות. בית המשפט העליון בשבתו כבג"ץ קבע כי העותרים המירו את דתם והם 'בני דת אחרת' ולכן אינם זכאי חוק השבות. זאת כיוון שעל פי המבחן הדתי, יהודי המאמין בישוע משיח לנצרות ולא ליהדות, ועל פי המבחן החילוני-לאומי העם היהודי מחשיב יהודי המאמין בישוע כמשיח כבן דת אחרת.

פסק הדין ארוך ומנומק, ומתייחס כאמור לעניין חוק השבות, ובין השאר כתב השופט מנחם אלון, המשנה לנשיא בית המשפט העליון:

"לא באתי להכריע בחילוקי טענות אלה, ומוכן אני להניח, כדבריהם של העותרים, שלא עברו טבילה בתור אקט רשמי של הצטרפות לכנסייה זו או אחרת של הנצרות, אלא לשם היטהרות, דבר שמתיישב גם עם טענתם של העותרים, שמבקשים הם להמשיך את דרכי דת היהודים הנוצרים שבמאה הראשונה לספירה, כפי שראינו לעיל וכפי שעוד נעמוד על כך להלן.

אך כפי שראינו, לא הטבילה היא המושג וההשקפה המכריעים במבחן התיאולוגי של הדת הנוצרית, מבחינת המושג 'בן דת אחרת' לעניין ההגדרה של יהודי לפי חוק השבות; המושג וההשקפה הקובעים הם האמונה בישו כמשיח, שהוא חלק מהאלוהות - בן האלוהים. עובדה זו כשלעצמה די בה, כדברי השופט ויתקון בבג"ץ 563/77 [1], בעמ' 101, להיחשב כמי "שהנצרות - כמעט ללא הבדל בין זרמיה השונים - יכולה למנותו עם בניה". בעולמה של הנצרות, בתור דת והשקפה תיאולוגית אשר כתות מכתות שונות מצויות בה, מהווה אפוא כת היהודים המשיחיים אחת מכתות אלה.

אין עלינו לחפש ולתהות אחר מקומה של כת זו בנצרות מבחינה ממסדית, כטענת בא כוחם המלומד של העותרים. דרישה מעין זו אין לה לא אחיזה ולא רמז בפסיקה כלשהי של בית משפט זה, ואף אין לה הצדקה הגיונית. כל מה ששומה עלינו לעשות הוא להתחקות אחר מושגי יסוד מרכזיים ובסיסיים בתיאולוגיה של הנצרות, והאמונה בישו כמשיח שהוא חלק מהאלוהות, היא מושג יסוד מרכזי בתיאולוגיה זו, והדבק בו ומאמין בו כלול בעולמה הרחב והמגוון של הנצרות.

בא כוח העותרים משווה את אמונת כת היהודים המשיחיים לזרמים שונים שבעם היהודי - אורתודוקסים, קונסרוואטיבים, רפורמים, אגודת ישראל ונטורי קרתא. זו היא היתממות תמוהה ומתמיהה, והשוואת ישו המשיח עם בר כוכבא ורבי יהודה הנשיא היא, בנוסף לכך, גם חסרת טעם; ואין 'השוואות' אלה ראויות לתגובה מנומקת.

אין בנמצא ביהדות ובעולם היהודי, על כל זרמיהם ופלגיהם, ציבור איזה שהוא המאמין באלוהותו של אדם ובהגשמת האלוהים, ובמשיח שכבר בא. עיקר עיקריה של האמונה היהודית: הציפייה לביאת המשיח 'ואף על פי שיתמהמה - בוא יבוא', והא-לוקים - 'אינו גוף ולא כח בגוף ולא ישיגוהו מאורעות הגופים [...] לפי שהוא, כמו שדברנו, אינו גוף ולא כח בגוף' (רמב"ם, פירוש המשנה, סנהדרין, הקדמה, היסוד השלישי והיסוד השנים עשר [א]).

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

עקרונות יסוד אלה בעולמה של יהדות מובאים בבג"ץ 467/75 [2] בעמ' 152 , מפי השופט ברנזון, לאמור:

'[...] עיקרי האמונה של הדת היהודית כפי שנקבעו על ידי הרמב"ם. עיקרים אלה מבוססים על האמונה בייחוד האלהים שאינו גוף ולא ישיגהו משיגי הגוף ואין לו שום דמיון כלל, ובביאת המשיח לעתיד לבוא, דברים הנוגדים את האמונה הנוצרית כי המשיח כבר בא ונתגלם בישו כדמות ארצית של האלוהים וכחלק מן אלוהות משולשת."

ובהמשך הדברים בפסק הדין הנ"ל:

"כאן מדובר ביהודים משיחיים וזה צריך הבהרה. יהדותם ואמונתם בישו מהוות אצלם אחדות. אין בעולם אדם שיכנה את עצמו 'משיח' בלי שיהיה זה יהודי ובמקום שהיהודים המשיחיים מתארגנים לקהילות, אין בקהילות אלה, למעשה, חברים מאומות העולם. אפשר לומר שהיהודי המשיחי רואה את עצמו כיהודי אשר ליהדותו אינה חסרה האמונה במשיח ישו, דבר אשר חסר, לדעתו, לשאר היהודים. בעצם, הכינוי העצמי 'יהודים משיחיים' הוא התרגום של *jewish christians* שם של כתות יהודיות־נוצריות בראשית הנצרות. ואכן, היהודים המשיחיים של היום רואים את עצמם כמחדשים ויורשים של הכתות היהודיות הנוצריות שבראשית הנצרות. היהודים המשיחיים אמנם זוכים, במידה רבה, באהדה של כל הכנסיות הנוצריות, אך הם בעצמם חושבים שהנצרות נתקלקלה במשך הדורות והם, אחיהם של הנוצרים היהודים הראשונים, מחזירים לדעתם, את העטרה ליושנה לגבי הנצרות, ולכן הם קוראים את עצמם 'משיחיים' ולא נוצרים (*christians*). בראותם בנצרותם חזרה ליהדות נוצרית קדומה הם משתדלים – בוודאי שלא תמיד בהצלחה לשמור את המצוות (לפי הבנתם). מצד שני, כמעשה הכרחי, הם צריכים לעבור את הטבילה, דבר שבסוף אלה המגדירים את עצמם כיהודים משיחיים עשויים לעשות, כדי להיות יהודים משיחיים ממש.

היהודים־המשיחיים אינם אלא יהודים־נוצרים. בעלי אמונה זו היוו כת, או כתות, שחיו ופעלו במאה הראשונה לספירה, ועתה, כעבור אלפיים שנה, מבקשים הם 'להחזיר עטרה ליושנה' לגבי הנצרות בדמותה של כת שהיא גם יהודית וגם נוצרית. זוהי אפוא כת מעולם הנצרות, שם הורתה של הכת, ואליו מבקשים היום העותרים, ואחרים נוספים, להשיבה. כדברי פלוסר:

'היהודים־המשיחיים אמנם זוכים, במידה רבה, באהדה של כל הכנסיות הנוצריות, אך הם בעצמם חושבים שהנצרות נתקלקלה במשך הדורות והם, אחיהם של הנוצרים היהודים הראשונים, מחזירים, לדעתם, את העטרה ליושנה לגבי הנצרות [...]

רוח זו, תפיסת עולם זו ומציאות זו, עולות מכל החומר שהיה לפנינו לעניין היהודים המשיחיים בכלל, ולעניין העותרים בפרט; מבחינת המבחן התיאולוגי משתייכים היהודים המשיחיים לעולם הנצרות. אכן מוסיף פרוף פלוסר ואומר כי לפי מהות אמונתם זו של בני כת היהודים־המשיחיים, הכרחי הוא לטבול, ומניח הוא שבסופו של דבר כל מי שנמנה עם בני כת היהודים־המשיחיים עובר גם את אקט הטבילה, אם במשמעות הרגילה ואם במשמעות של 'היטהרות', כפי שעמדנו על כך לעיל. אך אין בהעדר קיומה של טבילה כדי להוציא אותם מכלל עולמה של נצרות, שבה הם מהווים כת מכתותיה, ואף הוותיקה שבהן."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

עוד הביא שם השופט אלון מחוות דעתו של פרופ' ר' י' צבי ורבנבסקי, בעל הקתדרה למדע הדתות על שם מרטין בובר שבאוניברסיטה העברית, שניתנה על ידיו לפי בקשת המדינה לצורך בירורה של השאלה נושא הדין. וכך ציטט מחוות הדעת הנ"ל:

"לעניות דעתי, מעבר לדת אחרת אין פירושו הבלעדי התקבלות פורמאלית (אדמיניסטרטיבית או על ידי מעשה פולחן ספציפי כגון טבילה) לעדה או לארגון דתי מסויים (כגון כנסיה). המושג כולל גם נקיטת עמדה דתית בפרהסיה שכמוה כהתנתקות – בעיני רוב רובה של החברה – מאותה ישות היסטורית ששמה עם ישראל.

מה זה התנתקות? גם על זה אין תשובה מופשטת. התשובה טמונה במציאות ההיסטורית [...] במאות הראשונות לספירה היו כיתות יהודיות (הידועות בשמות שונים) שהאמינו בישו כנביא או כגואל (אך לא באלוהותו, שכן הם דחו את אמונת השילוש וכל כיוצא כעניין אלילי).

ואמנם בשעתם היו אלה יהודים לכל דבר, אם כי יהודים בעלי דעות קצת סוטות. אך במרוצת הזמן נעלמו כיתות אלה מעל במת ההיסטוריה מפני שנדחו הן על ידי רוב מנינו ובנינו של עם ישראל (ו'ברכת המינים' היא רק סימן אחד לתהליך זה) והן על ידי הכנסיות הנוצריות העיקריות.

דקדוקי עניות ופולפולי סרק שכוונתם להבדיל בין קבוצות שונות כגון 'יהודים למען ישו' לעומת 'יהודים משיחיים' לעומת 'יהודים מאמינים בישו' וכו' וכו' אינם עניין, שכן מבחינתו כולם היינו הך."

כאמור הדברים נאמרו לעניין זכות העותרים לעלות לישראל מכוח חוק השבות. דעתנו שמבחינת ההלכה היהודית דין המבקשים כמי שהמירו את דתם היהודית לדת הנוצרית, ומשכך אין לסדר להם חופה וקידושין כדת משה וישראל.

פסק דין

לאור האמור לעיל בית הדין פוסק:

א. בקשת המבקשים לסידור חופה וקידושין כדת משה וישראל – נדחת.

ב. אמנם אם המבקשים יעברו טבילה לשם יהדות בבית דין של הרבנות הראשית לישראל, לאחר שיקבלו עליהם את עיקרי האמונה היהודית, ובכללם אמונה בא-ל אחד, ובי"ג עיקרי האמונה, ויצהירו בפני בית הדין כי הם עוזבים את אמונתם הנוצרית לחלוטין, כולל השתייכות לקהילת היהודים המשיחיים ופעילות מסיונרית, ידון בית הדין מחדש בעניינם.

פסק הדין מותר בפרסום בכפוף להשמטת פרטיהם המזהים של המבקשים.

ניתן ביום ז' באלול תשע"ז (29.8.2017).

הרב צבי בן יעקב – אב"ד

הרב אחיעזר עמרני – אב"ד

הרב זבדיה כהן – ראב"ד